

Nauka i władza

Wpadła mi niedawno w ręcę książka Lucia Russo *Zapomniana rewolucja*¹. Autor, z wykształcenia matematyk, próbuje odtworzyć osiągnięcia nauki greckiej z okresu przed najazdem rzymskim, który zakończył się zburzeniem Koryntu w 146 r. przed Chr. Lektura jest fascynująca. Dowiadujemy się, że poziom badań naukowych, jaki osiągnęli uczeni epoki hellenistycznej, przekracza wszystko, co dotychczas wiedzieliśmy na ten temat.

Oczywiście powstaje pytanie, dlaczego dzieła greckich uczonych i ich osiągnięcia nie przetrwały do naszych czasów i trzeba je dopiero pracowicie odtwarzać na podstawie nielicznych wzmianek w późniejszych tekstach rzymskich epigonów (którzy często zupełnie nie rozumieli subtelnej argumentacji Greków²)? Odpowiedź Russo jest prosta: najazd Rzymian był najazdem barbarzyńców, dla których nauka nie miała większego znaczenia, ponieważ władza opierała się głównie na organizacji militarnej i na prawie. W rezultacie większość greckich prac naukowych została zapomniana, a ich autorzy i ludzie, którzy byli w stanie je zrozumieć, sprzedani jako niewolnicy (zabrani do Rzymu doprowadzili w końcu do rozkwitu kultury humanistycznej wśród swoich panów, ale nie byli już w stanie nauczyć ich porządnej matematyki, fizyki i astronomii).

Oprócz podziwu dla autora, który potrafi rekonstruować argumenty greckich uczonych na podstawie (czasem błędnych, a zawsze niekompletnych) cytatów i kompilacji, lektura książki nasuwa również dość ponure wnioski. Okazuje się, że możliwe jest – i to w historycznie bardzo krótkim czasie – niemal całkowite zatarcie pokażnej części wielkiej, wspaniałej cywilizacji. To prawda, że w końcu cywilizacja naukowa powróciła. Ale odbudowa zabrała prawie dwa tysiące lat.

Jeżeli wierzyć autorowi, główną przyczyną nie były zniszczenia wojenne, tylko właśnie inna filozofia władzy. W hellenistycznej Grecji władcy usiłowali oprzeć się na nauce, wykorzystując ją do umocnienia potęgi państwa. Przegrali z barbarzyńską, lepiej zorganizowaną siłą. Siłą, która oparła swoją strukturę na masowym niewolnictwie i doskonałej armii, umożliwiającej kolonialne pasożytowanie na całym ówczesnym świecie.

Dzisiaj jesteśmy prawdopodobnie lepiej zabezpieczeni, bo ów zamysł hellenistycznych władców został najwyraźniej zrealizowany w epoce nam współczesnej. Co prawda – podobnie jak w czasach rzymskich – o potęgę państwa decyduje głównie siła militarna. Ale dzisiaj siła ta opiera się z kolei na nauce, bez której nie jest możliwa ani nowoczesna broń, ani rozwój ekonomiczny będący w stanie dostarczyć państwu i jego armii odpowiednich środków. Można mieć nadzieję, że na jakiś czas uchroni to świat przed powtórzeniem scenariusza sprzed dwóch tysięcy lat.

Jednak obserwujemy też – jest to zjawisko światowe – że autorytet nauki jest powszechnie kontestowany, że pojawia się przed nią STRACH, wzmacniany wyrafinowaną propagandą. W rezultacie, argumenty oparte na badaniach naukowych nie wystarczają do przekonania opinii publicznej, która przecież – przynajmniej w ustroju demokratycznym – często decyduje o władzy właśnie.

Pesymista zobaczy w tym zjawisku początek schyłku naszej cywilizacji. Optymista powie, że trend da się jeszcze odwrócić. Tak czy inaczej, uważajmy: barbarzyńcy są wśród nas.

ABBA

czerwiec 2012

¹ Lucio Russo, *Zapomniana rewolucja. Grecka myśl naukowa a nauka nowoczesna*, tłum. Ireneusz Kania, Universitas, Kraków 2005.

² Zabawny przykład: omawiając tekst Papposa, który poprawnie interpretuje sześciokątny kształt komórek w plastrze miodu jako efekt optymalizacji problemu matematycznego, Pliniusz streszcza go prosto: pszczoły budują sześciokątne komórki, ponieważ... mają sześć nóg.

PAUza Akademicka – www.pauza.krakow.pl – tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności i środowiska naukowego.

Rada Redakcyjna: Magdalena Bajer, Andrzej Białas, Aleksander Koj, Janusz Limon, Ewa Lipska, Stanisław Rodziński, Piotr Sztompka, Jerzy Vetulani, Marta Wyka, Jerzy Wyrozumski, Jakub Zakrzewski, Franciszek Ziejka.

Redakcja: Andrzej Białas – redaktor naczelny; Andrzej Kobos, Marian Nowy – redaktorzy; Adam Korpak – grafika; Anna Michalewicz – dyrektor administracyjny; Witold Brzoskowski – fotokład; Wydawnictwo PAU – konsultacje.

Adres do korespondencji: Polska Akademia Umiejętności, 31–016 Kraków, ul. Sławkowska 17; e-mail: pauza@pau.krakow.pl

Oczekujemy na artykuły do 6 000 znaków (ze spacjami) i ilustracje w formacie JPEG o rozdzielczości 300 dpi. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania artykułów i korespondencji oraz zaopatrywania ich własnymi tytułami. Artykułów niezamówionych redakcja nie zwraca.